

Федь І.

доктор філософських наук, професор Луганського аграрного університету в Харкові

ОЗДОРОВЛЕННЯ ЧЕРЕЗ ДУХОВНЕ ОЧИЩЕННЯ У ВИМІРАХ ЧАСУ

Розкрито культурно-історичний контекст катарсису, як базової дефініції понять: «духовне очищення», «фізичне оздоровлення», «люстрація», які, зрештою, означають примирення різних, здебільшого, протилежних пристрастей, що бурхливо вирують в роз'єднаному суспільстві сьогочасної України. Виявлено: для того, щоб успішно вирішувати проблеми України, бажано користуватися не лише теоретичними здобутками сьогодення, а й філософськими парадигмами грецької давнини, як фундаментальними основами європейської цивілізації.

Ключові слова: катарсис, духовне очищення, оздоровлення, Людина, культура, екзистенція, проникнення, тіло, Есхіл, Прометей, Аристотель, Лосєв, Антонович.

Федь ІІ.

доктор философских наук, профессор Луганского аграрного университета в Харькове

ОЗДОРОВЛЕНИЕ ЧЕРЕЗ ДУХОВНОЕ ОЧИЩЕНИЕ В ИЗМЕРЕНИЯХ ВРЕМЕНИ

В статье рассматриваются проблемы катарсиса и нарциссизма как такие, что являются составными духовной матрицы единицы и общности. Причины обострения нарциссизма, его интеграции в XXI век исследователи склонны искать в современной политической, экономической и культурной ситуации и бытийности личности в ней современная уже не массовая, а, по мнению автора статьи, стандартизованная культура, строго очерчивает круг жизненных потребностей человека, сводя его своеобразную гармоничность до уровня одухотворенной вещи. Отсюда будут начало истоки формирования устройства общественных отношений, которые ведут к еще большему отчуждению, уединению, индивидуализма. Социальное очищение (революции люстрации) ведет к духовному очищению.

Ключевые слова: катарсис, духовное очищение, оздоровление, человек, культура, экзистенция, проникновение, тело, Эсхил, прометей, Аристотель, Лосев, Антонович.

Fed I.

Doctor of Philosophical Sciences, Professor of Lugansk Agricultural University in Kharkiv

RECOVERING THOUGH SPIRITUAL PURIFYING IN THE NIME'S MEASUREMENT

The theme is excites humanity for thousands of years. In the foreseeable future people will look for ways to spiritual purification (catharsis) through religion, the arts and other spiritual manifestations. In postmodern societies the problem of

catharsis is tightly connected with the problem of loneliness and narcissism appeared as a result of the aspiration to desire for solitude from society.

In Ukraine the situation is exacerbated in the relation with declaration of Independence, when the problem of freedom grew into a problem of total permissiveness and flout of traditional well-established norms of human coexistence. For a wonder the positive experience of the war of Russia against Ukraine becomes the most actual. The most conscious part of society has combined (in spite of the language differences), it has taken heart, and its aspirations have risen to the level of sensuality. The spiritual health of the nation, purifying by war (catharsis) has become above all external preferences: an ordinary Ukrainian fighter balancing on the verge of life and death is much happier than a billionaire in his time sowing the seeds of conflict having outgrown into ethnic war. Purifying is required even someone who thinks in categories outlying from understanding of humanism and democracy, and firmly steps to solitude, i.e., to narcissism and everything that can be overcome by a spiritual purification (catharsis) only. The idea is that an individual on the subconscious level feels his inferiority, but in order to enter into an open or unconsciously concealed "you" he does not have the knowledge or skills, so he takes efforts to construct an illusory world filling his senses by pseudo-values based on a non-existent greatness of his own "I". Thus, the conditions of harmonization combining the category of «beingness» and the category of «communication" are roughly violated. This is a case figuratively described by A. Herzen: everyone bleeds for his own Iliad, but Iliad of each did not become even a small piece of a huge amphora of generic Odysseus – родовая Одиссея.

Keywords: *catharsis, spiritual purifying, recovering, man, culture, existence, penetration, body, Aeschylus, Prometheus, Aristotle, Losev, Antonovich.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.

Виміри духовного здоров'я людини і нації – це спроба заповнити ту прогалину, що пов'язана з катарсисом, актуальність якого не вичерпується античністю Аристотеля. Фізичний стан, що входить інгредієнтом в духовний світ людини, переосмислений під кутом зору української культури як історичної цілісності, збагачує теорію людинознавства і разом з тим відкриває нові можливості для формування естетичної свідомості наших сучасників та їх естетичної практики. В більш вузькому розумінні запропонована тема – спроба аналізу естетичної діяльності з огляду на біологічну природу людини в контексті соціальних потреб здоров'я як виразника природної краси, як «закономірності природи в її найбільш повному і вільному виразі» (Гете).

Практичне значення роботи – дати можливість зрозуміти людині і суспільству причини і наслідки революцій, які відбулися в незалежній Україні та люстрацій, які відбуваються нині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій проблеми. Питання катарсису в філософській літературі не завізне в роки Незалежності, а саме цей період потребує глибокого осмислення прагнень українського народу для подальшого просування вперед. Не обов'язково проводити соціологічні дослідження, щоб

дійти думки: суспільне життя в його карколомний період рішуче впливає на духовне і фізичне здоров'я нації і окремої людини. Між ними зв'язок – як між запахом і контуром троянди. На барикади революцій приходили люди, які відчували у собі здоров'я і силу, здатну протистояти кримінально-радянському гібридові влади «успішних пацанів» разом з «червоними» директорами. Ось назва тих революцій, про які писав А.Федь у своєму дослідженні «Два кольори часу» (2014):

Революція на граніті (2-17 жовтня 1990);

Україна без Кучми (15 грудня 2000 – 9 березня 2001);

Помаранчева революція (22 листопада – 26 грудня 2004);

Мовний Майдан (22 листопада – 3 грудня 2010);

Євромайдан (21 листопада - ...).

Саме під впливом революційних подій, які є своєрідним катарсисом, духовно оздоровлюється людина і суспільство, формується нація і нове відношення до неї Світу. Люстрація, яка нині проходить в Україні – із числа засобів катарсису.

Постановка завдання. Довести, що проблема духовного очищення (оновлення) людини, суспільства повинна базуватись на тій чи тій великій ідеї, закоріненій у історичну давнину. Мета статті – концептуалізувати процес духовного і фізичного оздоровлення людини та її життєвого простору, по тлумачити феномен катарсису як оберег особистості, рятівника від усамітненості, індивідуалізму, нарцисизму і усього іншого, що веде до руйнації Особистості, як такої.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тема, означена в заголовку статті, хвилює людство впродовж тисячоліть. саме прагнення духовного очищення (катарсис) визначає духовний поступ, моральність та гуманізм. в наш час проблема катарсису, очищення віч-на-віч зійшлася з проблемою усамітненості й нарцисизму, що постали як результат модерністичних прагнень до звільнення особистості від соціуму.

Польський філософ Р.Сапенько переконаний: всі біди нашого сучасника пов'язані з раціоналізацією суспільних відносин. До таких відносин, при яких практично-технічна взаємодія людини з природою зводиться до рівня, який буває між керівником і підлеглим. Іншими словами, людина формує світ у системі, за образом і подобою системи, що, зрештою, нівелює гуманістичні цінності, які породжуються духовним і фізичним оздоровленням (катарсисом), а не нарцисистичною самозакоханістю. Духовні цінності при певних умовах в'януть, як зелений лист у хлорі, бо тоталізація, цитує Р.Сапенько Р.Маркузе "...визначає... індивідуальні потреби і бажання" [1, 241]. Тобто, остаточно визначає не індивід, – тоталітарне суспільство з його бюрократичним механізмом управління. Воно "структурується для все більш ефективних і більш прийнятних форм суспільного контролю і суспільної інтеграції. В результаті чого рішення, які мають кардинальні значення для особистого життя і безпеки, є нездійсненними. Ця думка Р.Маркузе оформлена у такий спосіб: "Раби розгорненої індустріальної цивілізації є сублімованими рабами, але рабами, бо рабство визначається не через покору, не через важку працю, але

через статус знаряддя виробництва, редукування людини до статусу річі. Це чиста форма поневолення: існувати як знаряддя, як річ. Цей статус не зникає через те, що річ є одушевленою і споживає матеріальну і інтелектуальну їжу, він не зникає через те, що одушевлений предмет не сприймається як річ, що вона красива, рухома але річ” [1,а].

Отже, зведення світу людини до неодухотвореної річі (зовнішній фактор) та відсутність у самої людини розуміння своєї гуманістичної функції (внутрішній фактор) призводить до тотальної відчуженості, усамітнення, а відтак і до нарцисизму. Тобто, індивід знає свою уцербність, але увійти в бажане “ти” у нього немає ні знань, ні навичок. І саме через те він будує ілюзорний світ, наповнює його примарливими цінностями, які базуються на величі власного “я”. Словом, порушуються умови об’єднання і функціонування категорії “буття” і категорії “спілкування”. З цього приводу можна використати слова О.Герцена про те, що кожна людина хворіє на свою Іліаду, але Іліада кожного індивідуаліста не стала хоч невеличким шматочком від велетенської амфори родової Одисеї.

А тепер більш докладно зупинемось на проблемі “катарсис”, сподіваючись на успішність спроби зіставлення категорій “нарцисизм” з категорією “катарсис”. Від такого зіштовхнення виявиться (також сподіваємось) нова якість, яка надасть можливість більш глибокого розуміння діалогічної відкритості комунікативних чинників, динаміки тексту життя, його співвідношенням з осмисленням окремого індивіда та суспільною свідомістю.

Проблема катарсису як ціннісної емоції етіологічної домінанти людської поведінки, в історії філософії займала визначне місце задовго до Арістотеля і не торкалося лише проблем суто естетичних, а відносились "до всієї людини в цілому" [2, 89]. Та й сам Арістотель виводив катарсис за коло естетичної проблематики, хоча домінуючою його основою залишилось чуттєве мистецтво: "... екстатичне збудження можливе у деяких людей, що потрапляють у нього... під дією релігійних пісень, коли ці пісні збуджують душу і приносять ніби зцілення і очищення... усі такі люди мають якесь очищення і полегшення, пов'язане з задоволенням" [3, 642]. Якщо уважно вдуматись у сенс наведеного тексту, то можна побачити в катарсичній ситуації прагнення до гармонії на внутрішньому, духовному рівні, і така гармонія спрямована в майбутнє, в те, що моделюється кожною мислячою людиною. А саме: створення світу екзистенційного проникнення «в себе», вміщення в утворений світ частинки суспільного загалу, «присвоєння» тієї бутійності, яка не «відфільтрована» суспільною свідомістю. Катарсиси - це ворота, які відкривають у людині здатність здобути власний розум і успішно користуватися ним. Катарсична процедура чітко простежується на фізіологічному рівні. Згідно з теорією академіка П.К. Анохіна, аналізатори людини працюють за принципом зворотного зв'язку. Тобто, створивши в мозку синтетичні обра об'єкта мм знову повертаємось до цього предмета вже з метою перевірки з попереднім досвідом. І таку перевірку людина повторює до того часу, доки не переконається, що її уявлення про предмет відповідає сутності реального предмету. За принципом зворотного зв'язку працює і оцінка. Теорія учня

І.Павлова П.Анохіна про моделювання і перцепцію майбутнього дає підстави для більш глибокого розуміння катарсису. "... Кожна невідповідність (у нашому випадку між уявленням грека і тим, що він реально бачить на сцені - І.Ф.) якогось проміжного результату і його зворотної аферентації з вже сформованим акцентом дії веде до виправлення цієї неточності або помилки, саме цей механізм робить наші дії і всю поведінку в цілому гармонійною і цілеспрямованою" [4, 25]. З означеного випливає, що мистецтво відіграло значну роль у формуванні естетичної свідомості грека. Найбільш фундаментальну теоретичну розробку теорія катарсису знайшла у творі Арістотеля "Про мистецтво поезії", або як прийнято його називати, зберігаючи грецьке слово, "Поетиці". Ми будемо в подальшому користуватись цим терміном як найбільш зручним. Та перш ніж приступити до аналізу "Поетики", слід звернутися до матеріалу, на основі якого будувалась парадигма філософа. Таким матеріалом були трагедії Есхіла, Софокла, Еврипіда, а вірніше - їх сценічна постановка, а якщо ще точніше, то вплив трагічної колізії на глядача. Оскільки ми обмежені обсягом, зробимо цей аналіз побіжним і зупинимось на деяких проблематичних питаннях, що стосуються нашої теми, виходячи в основному з сюжету "Прикутого Прометей". Прометей - антипод Нарциса. Нарцис не міг відірватись від лицезріння на себе, такі помер від любові до себе, зігнорували закохану Ехо. Духовність сучасної постмодерної людини окреслена колом власних потреб, вона, маючи нарцистичну вдачу, не спроможна до співбуття. Що ж стосується Прометей, то у світовій культурі він поцінований як образ борця за людину, її заступника і благодійника. Але, наприклад, В.Ярхо, один з небагатьох дослідників, звернув увагу на те, що Прометей був богом вогню у дорійських племен, що населяли південну частину Балканського півострова, які були підкорені еллінами. Підкорений був не лише народ, а й його боги, тобто, дух народу. Так Прометей зайняв другорядне місце в релігійному табелі про ранги. Про конфлікт бога вогню Прометей з богом загарбників Зевсом (з нарцистичними рисами характеру) знав ще Гесіод, який змалював його в поемах "Теогонія" та "Праця і дні" [5, 225]. Та Есхіл дає іншу, ніж Гесіод, трактовку образу. Пояснюючи Океанідам - втішальницям причину своїх страждань, Прометей не згадує про те, як він обдурив Зевса при розподілі бика, тобто Есхіл відмовляється від основної сюжетної лінії твору Гесіода. І закономірно: героєм не може бути злодій, герой має бути хоч і подібний до нас, але, величніший у всіх відношеннях, піднятий на котурнах романтичної ідеї. Лише такий герой спроможний залучати до універсальних архетипічних проблем, замислюватись про долю людства. Можливо Есхіл першим у світовій літературі так глибоко зрозумів, що найвища краса людини - її боротьба за волю. І вся сила есхілового письма вихлюпнулась у тому, що боротьба ця передана через внутрішнє світобачення Прометей, через його розуміння несправедливості гніту, навіть божественної кари. "Страждання Прометей у Есхіла зводиться не до зовнішніх мук, воно набагато глибше: у внутрішньому почутті несправедливості і утисків", - пише Ф.Шелінг. І хоча, за Арістотелем, у трагедії головне не характер, а дія, Ф.Шелінг вважає, що "Прометей - прототип

найвеличнішого юдського характеру, разом з тим він справній прототип трагедії" [6, 415].

На відміну від богів, життя яких позначено нарцисизмом, Прометей жив для людей. Для нас важливо відзначити, що народження медицини також пов'язане з ім'ям Прометея. Якщо раніше люди вмирили від безлічі хвороб, то тепер Герой показав їм цілющі трави, навчив виробляти ліки. Отже, Прометей виступає як незаслужено страждаючий - саме таким сприймала цей образ душа стародавнього грека, яка відрізнялась вразливістю, викликала в собі море пристрастей. Та коли б було лише одне - незаслужене покарання, трагедія б не мала сили очищення, бо ж афект страху у тому, що він виражає стурбованість за можливі невідомі наслідки. Продовжив Есхіл тему трепетливого чекання небезпеки, навислого над людиною Рока в драмі "Ніоба". Боги розстрілюють дітей Ніоби за те, що вона гордувала своєю красою і багатодітністю і гнула кирпич перед Лето, яка народила лише Феба (Аполона) і Артеміду. Виходить, що багатство і краса даються людині для випробування, хто ж тільки в них бачить щастя, той буде покараний. Боги навіть прищеплюють зарозумілим недостойні наміри.

Сам бог внушає людям мысль преступную, Когда желает вовсе погубить их дом.

Ось чому Арістотель стверджує, що трагічний герой повинен бути і невинними і винуватцем в один і той же час. Винуватцем він стає через свою трагічну помилку, яка, як правило, є порушенням закладених природою у людину благородних чинників. Такі твори і лягли в основу теорії катарсису Арістотеля, яка вже добрі півтисячоліття непокоїть теоретиків і не лише мистецтва. Справді, як уже мовилось, поняття "катарсис" можна вивести не лише за межі трагедії, а й взагалі за межі мистецтва. Її можна розглядати з психологічної точки зору, з моральної, з історичної. Ф.А. Петровський, автор передмови до твору Арістотеля, виділяє кілька теорій щодо тлумачення поняття "очищення": етичну, естетико-етичну, релігійну і, звичайно ж, медичну. І хоча він переконливо доводить правомірність кожної з них, але важко відігнати думку про те, що не можна механічно вирішувати цю проблему, бо перегородок між етичною, релігійною, естетичною теоріями не було, як немає перегородок у людській свідомості. На думку Арістотеля, "за допомогою співчуття і страху досягає очищення подібних афектів". Ця думка знайшла просторий коментар у колективній праці "Історія естетичної думки" (редактор-упорядник першого тому В.В.Бичков).

Зупинимось на деяких положеннях параграфу "Пізня класика. Арістотель". Посилаючись на філологів минулого і сучасного, О.Ф.Лосев і А.А.Тахо-Годі у слові "подібних" афектів фіксують дві думки:

1) слово "подібне" у даному випадку означає "подібне", або "оці". Тоді виходить, що за допомогою страху і співчуття очищують ті ж самі страх і співчуття; інші дослідники не погоджуються з таким тлумаченням, бо тоді виходить, що афекти у Арістотеля очищуються за допомогою самих себе" [6, 153]. Очевидно, автори звертаються до історії питання і виявляють, що граматична конструкція родового відмінку "афектів" також трактується по-

різному: а) одні вважають, що очищення захоплює саме ці, а не інші афекти, тобто страх і співчуття; б) в даному місці Арістотель каже про афективне очищення страху і співчуття; в) треті переконані: Арістотель каже про очищення "від страху і співчуття".

Критикуючи кожен з названих точок зору, автори проголошують, опираючись на болгарського вченого А.Нечева, своє розуміння проблеми: "Наше розуміння аристотелевого катарсису ми називаємо ноологічним (noys - "ум"), тому що воно засноване на використанні аристотелевського вчення про ум. ("Метафізика", XII, де поняття ума мислиться як самозадовільне і блаженне прекрасне)" [8, 199]. Одним словом, в "Історії естетичної думки" проведено копійний аналіз аристотелевого катарсису, який наводить на думку про неадекватність слова "очищення" поняттю "катарсис". Мабуть і Арістотель шукав більш точного визначення, бо, як видно з вищенаведених слів, для окреслення поняття "катарсис" він наводить *два* відповідники: "**зцілення**", "**очищення**". Л.С. Виготський, надаючи непересічного значення теорії Арістотеля у справі вивчення людської психіки, відзначає "невизначеність" змісту катарсису і "прояснити собі його значення в аристотелевому тексті ні до чого не приводить" [9, 171]. Слово "очищення" відходить на другий план і у таких відомих авторів, як Я.Бернайс, А.Дерінг, Г.Ленерт, С.Еджер та інших, які катарсис трактували як "розрядка напруження" [10, 455].

Згідно з теорією Я.Бернайса, яка у XIX ст. набула широкого розповсюдження, "катарсис" - синонім грецького "куфисис", тобто тілесне полегшення від афектів в результаті їх максимального збудження. З цим визначенням не погоджується Ф.А. Петровський [11, 32]. І все ж, теорія катарсису як цілительства знайшла глибоку підтримку у деяких дослідників. Наприклад, А.А. Грушка вважає медичну теорію "найбільш природною, простою, приступною для емпіричної перевірки і разом з тим документально доказовою, внаслідок чого зі всіх точок зору найбільш вірогідною" [12, 122]. Про катарсистичне мистецтво, що має лікувальний ефект писав також Ю.М.Давидов, визначивши його як "соціальну психотерапію" [13, 285].

Фактів визначення катарсису як лікувального засобу можна знайти чимало в історії естетичної думки. І закономірно. Повз сина придворного лікаря македонського царя не міг пройти непоміченим досвід батька. Тим більше, майбутній геніальний філософ готувався набути професію лікаря. Займався науковими дослідженнями в галузі біології, особливо тоді, коли його учень Олександр Македонський надсилав йому примірники рослин і тварин із завойованих країн. А досвід свідчить про те, що лікарська справа не є лише галуззю практики, науки, а й мистецьким чинником. "Так, наприклад, - пише Арістотель, - вважати, що Калію в разі якоїсь певної хвороби допоміг якийсь певний засіб і він же допоміг Сократові і також окремо багатьом, це - справа досвіду; а вважати, що цей засіб в разі якоїсь хвороби допомагає усім подібним людям в межах одного виду, наприклад, флегматикам або ж холерикам у важкій пропасниці, це - точка зору мистецтва" [3, 550].

Як ми відзначили з самого початку, філософія у стародавніх греків носила синкретичний характер, тобто нерозчленований, злитий. Чіткої межі між

філософією, природничими науками і суспільно-мистецькими тоді не було. Отже, не дивно, що аналізовані нами концепції таких гігантських постатей як Піфагор і Арістотель не можна віднести до якоїсь окремої галузі наукового знання, а тим більше заперечувати одну з них. Філософія, медицина, право, етика, естетика і т.і. тут природно поєднуються, доповнюючи одна іншу, як ми бачили, на прикладі медицини і музики. Але є щось таке у світовідчутті названих і не названих античних мислителів, навконого чого об'єднується вся система людинознавчих координат. Це - здоров'я і краса душі. О.Ф Лосєв про це сказав так: в основі античного світогляду лежить "не особистість і не суспільство, як думаємо ми тепер, не історія і не людина, і навіть не природа, а саме тіло, живе і здорове, красиве людське тіло" [15, 77], яке складається з фізичних стихій - вогню, повітря, землі і води, гармонія названих стихій, "коли принцип загальнотілесного життя, який греки називали "душею", цілком підкоряє собі усі тілесні "стихії" [15].

Отже, слово очищення, "перетворення почуттів" вказує на дію, пов'язану не обов'язково з чимось матеріальним, предметним. Мабуть, поняття "катарсис" все ж таки слід трактувати як оздоровлення, в тому числі і як ліки від індивідуалізму оздоровлення тіла і душі, коли за допомогою трагічної колізії формується страх і жаль (співчуття), і таким чином проходить глибинна естетична насолода. В подальшій історії воно вичерпало закладений Арістотелем зміст, як і поняття "наслідування" (мимесіс), що поруч з "катарсисом" розглядається у "Поетиці" як поняття поетичної творчості.

Ми зосередили увагу лише на деяких питаннях естетики стародавніх греків, що мають безпосереднє відношення до вибраної теми. Історія грецької культури пустила свої родючі пагінці у всіх країнах Європи, її золоті зерна прижилася на родючому ґрунті тієї географічної площі, яка сьогодні носить назву "Україна". Адже численними фактами доведено, що наші пращури, будучи північним сусідом Греції, перебували у тісних зв'язках із цією країною. Греки закладають на чорноморському побережжі ряд торговельних пунктів, які розрослися в міста. (Тіра при гирлі Дністра, Акерман (тепер Білгород-Дністровський), іонійська Ольвія при гирлі Бугу (недалеко від Миколаєва), дорійський Херсонес (Корсунь) біля Сімферополя, Пантикапейон (тепер Керч). Життя буяло у названих містах і взагалі на терені України (Геродот розповідає про народ "будинів" (нинішня Полтавщина), який мав характер народу культурно досить елінізованого, а письменник Діон Хризостим описував Ольвію, яка квітла багатством і культурою, а її жителі знали Гомера і Платона і жили духом грецької філософії. На основі усталених історичних фактів Є.Маланюк робить висновок: "Факт приналежності землі нашої Батьківщини до цього кола, факт довговікового перебування наших пращурів в ній (від VIII - го ст. Хр.) дав, мусів дати, величезні наслідки, які жили, живуть і житимуть в нас, в нашій підсвідомості, в нашому організмі, крові і жилах, навіть в "інервації" (як казав покійний В.Антонович, до речі - медик, як і історик з освіти)" [16, 12].

Можливо, ота усвідомлена, чи неусвідомлена грецька трагедія і позначилась на всій життєдіяльності наших пращурів. Адже естетична культура

будь-якого народу, і українського особливо (з огляду на займану ним територію), динамічна, в ній діє щонайменше кілька традицій, і кожна з них обумовлена видимими і невидимими історичними зв'язками. "...Треба мати на увазі,- зазначав Дмитро Антонович, - що культурний розвій кожного народу проходить у процесі постійних відносин різних народів між собою, у процесі культурних впливів одного народу на другий і постійного перехрещування культурних впливів" [17, 21].

Здоровий глузд підказує нам, що не лише греки, а й наші предки могли впливати на греків. В ті далекі часи вони дивували світ своєю силою і здоров'ям. Прокопій з Кесарії говорить про племена антів: "Усі ці люди високі на зріст і надзвичайно сильні" [18, 516]. В "Поученні" Володимира Мономаха, в якому акумулюється досвід життя українців, віддається шана не лише фізичній силі, здоров'ю, а й пов'язаним з цими чеснотами - гідність і краса душі [19, 17-21]. Про це свідчать і відомі слова Святослава перед битвою з переважаючими силами ворога [20, 124]. На основі копіткового вивчення життя і побуту стародавніх слов'ян І.Крип'якевич робить висновок про те, що це був здоровий молодий народ, повний первісної сили і невичерпної енергії [21, 89].

ВИСНОВКИ

1. Духовного очищення через конфлікт, який складає основу катарсису, завжди потребувала людина і суспільство в різні періоди свого розвитку. У ХХІ столітті такого очищення потребує Україна і її народ, що здійснювалось упродовж п'яти революцій: Революції на граніті, Україна без Кучми, Помаранчева революція, Податковий Майдан, Мовний Майдан, Євромайдан.

2. Катарсис, як стан естетичного відношення позитивного ідеалу до подій минулого, народжується на стрижні ідей і пристрастей теперішнього, в образі героїні революційних подій («Небесної сотні», бійців АТО) втілюється загальна історична пам'ять, специфічна культура, об'єднуючі почуття солідарності і все інше, що очищає дух і свободу української людини.

3. Естетичне ставлення до міфічних образів античності полягає у тому, що вони дають змогу більшою мірою ніж реалістичне мистецтво змоделювати і пережити різні варіанти побутування, згідно своїх ідеалів про досконале та прекрасне. В результаті процес очищення стає надійним засобом розвитку особи, її найбільш суттєвих якостей.

4. Духовне очищення, формуючи індивідуальну та колективну свідомість, виступає як культурно-естетичний феномен, як приборкана стихія міфологічного мислення, вільної фантазії реципієнта.

Література

1а. Сапенько Р. Мислителі франкурської школи і проблеми масової культури / Р.Сапенько //Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. Збірник наукових праць. Вип.ХІV. - К., Міленіум, 2005. - С.240-247.

1б. Федь А. Два кольори часу: Історична хроніка /Анатолій Федь Слов'янськ: Видавництво Б.І.Маторіна. - 2014. - 365с.

2. Лосев А.Ф., Шестаков В.П. История эстетических категорий. А.Ф. Лосев, В.П. Шестаков. - М., Искусство, - 1965.- 374 с.

3. Аристотель. Соч. В 4 т. Аристотель. - М., Мысль. - 1983.- Т.4.- 830 с.
4. Анохин П.К. Кибернетика и интегративная деятельность мозга //П.К. Анохин. Вопросы психологии.- 1966.- № 3 - С.25-30.
5. Ярхо В.Эсхил. /В.Ярхо. - М.: Гослитиздат, 1958.- 225 с.
6. Шеллинг Ф.В. Философия искусства. /Ф.В. Шеллинг. - М.: Мысль, 1966.- 496 с.
7. Цікаво з цього приводу зазначає психолог Т.А.Флоренська. "Очевидно, замислюється дослідниця над питанням очищення - у почутті страху,- саме "установка на себе" надає цим переживанням афективний, пристрасний характер. В "Риториці" Арістотеля ми знаходимо визначення співстраждання, яке підтверджує цю думку. Інакше важко зрозуміти, навіщо треба "очищати" співстраждання - оце, здавалося, альтруїстичне почуття". (Флоренская Т.А. Проблема психологии катарсиса как преобразования личности // Психологические механизмы регуляции социального поведения. / Т.А. Флоренская. - М.: Наука, 1979.- 342 с.
8. Нечаев А. катарсис. История эстетической мысли. В 6 т. /А.Нечаев.- М.: Искусство, 1985.- Т.1.- 464 с.
9. Выготский Л.С. Психология искусства. - /Л.С. Выготский.- М.: Искусство.- 1968.- 576 с.
10. Аникст. С.И. Теория драмы от Аристотеля до Лессинга. История учения о драме.- /С.И. Аникст. - М.: Наука, 1967.- 455 с.
11. Петровский Ф.А. Сочинение Аристотеля о поэтическом искусстве // Ф.А. Пеировский. Аристотель. Об искусстве поэзии.- М.: Гослитиздат, 1957.- 183 с.
12. Грушка А.А. Максим Горький как толкователь Аристотеля / А.А. Грушка. Изв. АН СССР.- 1930.- Сер.VII.- №2.- С.122.
13. Давыдов Ю.Н. Искусство как социологический феномен. К характеристике эстетико-полит. взглядов Платона и Аристотеля / Ю.Н. Давыдов. - М.: Наука, 1968.- 286 с.
14. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Ранняя классика. /А.Ф. Лосев.- М.: Высшая школа, 1963.- 583 с.
15. Аналіз цього терміну в зазначеному плані має широке коло авторів, але найбільш фундаментальне поцінування, як на нашу думку, воно знайшло в статті М.Г.Чернышевського "Про поезію. Творчість Арістотеля. /Див.: Чернышевский Н.Г. Полн. собр. соч. В 15-ти т. /Н.Г. Чернышевский. - М., Гослитиздат, 1947.- Т.2 -647 с.
16. Маланюк Е. Нариси з історії нашої культури. /Є.Маланюк.- К.: АТ "Обереги", 1992.- 81 с.
17. Українська культура: Лекції /За редакцією Дмитра Антоновича. /Антонович Дм. та ін. - К.: Либідь, 1993.- 592 с.
18. Прокопий из Кессарии. Война с готами.- М., 1959.- С.516.
19. Хрестоматия по истории школы и педагогики в России / Сост. С.Ф. Егоров.- М.: Просвещение,- 1986.- 432 с.
20. Повесть временных лет // Повести древней Руси.- Л.: Лениздат, 1983.- 574 с.

21. Крип'якевич І. Історія України /І,Крип'якевич. - Дзвін.- 1990.- №5.- С.107.

REFERENCES:

- 1a) Sapen'ko R. Myslyteli frankfunc'koi shkoly I problemy masovoi kul'tury/ R. Sapen'ko// Aktual'ni problemy istorii, teorii ta prakriki khudozhn'oi kul'tury. Zbirnyk naukovykh prats'. Vyp. XIV – K., Milenium, 2005. – S. 240 – 247
- 1b.)Fed' A. Dva kol'ory chasu: Istorychna khronika/ A. Fed'. Slov'ansk: Vydavnytstvo B. I. Matorina. – 2014. – 365 s.
- 2) Locev A. F. Istoriya esteticheskikh kategoriy/ A. F. Losev, V. P. Shestakov. Iskusstvo, 1965. – 374 s.
- 3) Aristotel'. Soch. v 4 t./ Aristotel'. M. Mysl', 1983. – T. 4. – 830 s.
- 4) Anokhin P. K. Kibernetika I integrativnaya deyatel'nost' mozga// P. K. Anokhin. Voprosy psikhologii. – 1966. - № 3 – S. 25 – 30
- 5) Yarho V. Eskhil/ V. Yarho. M.: Goslitizdat, 1958. – 285 s.
- 6) Shelling F. V. Filosofiya iskusstva/ F. V. Shelling. M.: Mysl', 1966. – 496 s.
- 7) Florenskya T. A. Problema psikhologii katarsisa kak prejbrazovaniya lichnosti/ T. A. Florenskya. – M.: Nauka, 1979. – 342 s.
- 8) Nechaev A. N. Katarsis. Istoriya esteticheskoy mysli. V 6 t./ A. N. Nechaev. – M.: Iskusstvo, 1985. – T. 1. – 464 s.
- 9) Vygotskiy L. S. Psikhologiya iskussrva./ L. S. Vygotskiy. - M.: Iskusstvo. – 1968. – 576 s.
- 10) Anikst S. I. Teoriya dramy ot Aristotelia do Lessinga. Istoriya ucheniya o drame./ S. I. Anikst. – M.: Nauka, 1967. – s. 455
- 11) Petrovskiy F. A. Sochinenie Aristotelia o poeticheskom iskusstve./ F. A. Petrovskiy// Aristotel'. Ob iskusstve poezii. – M.: Goslitizdat, 1957. – 183 s.
- 12) Grushka A. A. Maksim Gor'kiy kak tolkovatel' Aristotelia./ A. A. Grushka. – Izv. AN SSSR. – 1930. – Ser. VII. - № 2. – S. 122
- 13) Davydov Yu. N. Iskusstvo kak sotsiologicheskiiy fenomen. K kharakteristike estetiko- polit. vzgliadov Platona i Aristotelia/ Yu. N. Davydov. - M.: Nauka, 1968. - 286 s.
- 14) Losev A. F. Istoria antichnoy estetiki. Ranniaya klassika./ A. F. Losev. – M.: Vysshaya shkola, 1963. – 583 s.
- 15) Chernyshevskiy M. G. Pro poeziiu. Tvorchist' Aristotelia. Poln. sobr. soch. V 15 – ti t./ M. G. Chernyshevskiy. - M.: Goslitizdat, 1947. – T. 2. – 647 s.
- 16) Malaniuk E. Nahysy z istorii nashoi kul'tury./ E. Malaniuk. – K.: AT “Oberegy”, 1992. – 81 s.
- 17) Ukrains'ka kul'tura: Lektsii./ Za red. Dm. Antonovicha./ Antotnovich Dm. – K.: Lybid', 1993. – 592 s.
- 18) Prokopiyy iz Kessarii. Voyna s gotami. – M. AN SSSR, 1959. – S. 516.
- 19) Khrestomatia po istorii shkoly s pedagogiki v Rossii / Sost. S. F. Yegorov. – M.: Prosveshcheniye, - 1986. – 432 s.
- 20) Povest' vremennykh let// Povesti drevney Rusi. – L.: Lenizdat, 1983. – 574 s.
- 21) Kryp'yakevich I. Istoriya Ukrainy// I. Kryp'yakevich. – Dzvinn. - 1990. - № 5. – S. 107